

BİR ZAMANLAR EŞEK GÜREŞLERİ

*Her eşek güreşemez. Güreş eşekleri özel surette,
büyük emeklerle yetiştirilir.*

Nail TAN

Ülkemizde hayvanlara dayalı halk eğlence ve sporlarını şöylece sıralayabiliriz: Cirit, rahvan at yarışları, eşek yarışları, boğa ve deve güreşleri, horoz ve kaz dövüşleri, güvercin uçurma (takla attırma), kanarya öttürme yarışması, tuzakla avlanma, atmacayla avlanma, tüfekte ve köpekle avlanma, balık tutma... Bunlardan ciritle oyunu sadece Erzurum ve Bayburt yöresinde yaşamaktadır. Zaman zaman Konya, Kütahya ve Söğüt'te de gösteri mahiyetinde ciritle karşılaşmaları yapılmaktadır. Artvin'in «Kafkasör Boğa Güreşleri» meşhurdur. Deve güreşleri İzmir, Aydın ve Çanakkale'de devam etmekte ve büyük ilgi görmektedir. Horoz dövüşleri, ülkemizde çok yaygın olmakla birlikte Ege, Marmara, Karadeniz ve İç Anadolu Bölgeleriyle Adana önde gelmektedir. Kaz dövüşlerinin ise en çok Kars'ta yapıldığı bilinmektedir. Rahvan at yarışları, düzenli at koşularının düzenlenmesiyle birlikte tarihe karışmıştır denebilir. Yine de, 1985 yılına kadar Konya'da aralıklı olarak yapıyordu. Eşek yarışlarını birkaç festivalde denediler. Tutmadı. Kara ve deniz avcılığı, ötücü kuşlar besleme geleneği ilgi görmeye devam ediyor.

Şimdi, biraz da eskilere XIX. yüzyılın birinci yarısına dönüp bugün unutulmuş bir halk eğlencesinden söz etmek istiyoruz. O yıllarda deve ve

boğa güreşlerinin yanı sıra eşek güreşleri de yapılmıyordu. Bu güreşlerin merkezi de Ege bölgesiymiş. Eşek güreşlerinin doğuş yerinin Arabistan olduğu ileri sürülüyor. Kervanlarının çilekeş kılavuzu eşeğe Araplar büyük önem veriyorlar. Eşek güreşlerinin Osmanlı askerleri tarafından Ege bölgesine taşındığı sanılıyor. Bu konuda elimizdeki tek kaynak Türkmen Parlak'ın «Eşek Güreşleri Nasıl Yapılırdı?» başlıklı yazısı (Kastamonu Doğrusöz Gazetesi, 14.2.1964). Türkmen Parlak, bu yazısında XIX. yüzyıl ortalarına kadar Arabistan'da ve Ege Bölgesinde eşek güreşlerinin büyük ilgi gördüğünü, güreşçi eşekleri yetiştirmek için özel eşek han ve hamamları yaptırıldığını, bugün de Ege bölgesinde eşek han ve hamamlarının kalıntılarının ayakta olduğunu yazmaktadır.

Her eşek güreşmez. Güreş eşekleri özel surette, büyük emeklerle yetiştirilir. Sağlıklı güçlü bir eşek yavrusu (sıpa) doğduğu zaman, ayağı topırağa değmeden özel eşek hamamına götürülür. Hamamın serin kısmında itina ile beslenir. Yürümeye başlayınca hemen hamamın sıcak bölümüne alınır. Bu bölümde hamamların göbek taşlarına benzeyen sıcak bir mermerin üstüne çıkarılır. Sıpanın tazecek ayakları yanmaya başlayınca hoplar, zıplar. Bu eğitim, sıpa yorulunca ya kadar devam eder. Her gün tek-

rarlanır. Sıpa biraz serpilip güçlenince kırlara bırakılır. Bir süre sonra tekrar hamama sokulup kızgın mermer üzerindeki eğitime geçilir. Yalnız bu defa işin içine davul zurna da girer. Sıpanın kızgın mermerin üzerine çıkmasıyla birlikte davul zurna da çalmaya başlar. Sıpa, davul zurna eşliğinde zıplar, sağa sola çifte savurur. Eğitimin sonuna doğru sıpa davul zurna sesine Pavlov'un köpeği gibi şartlanır. Ne zaman davul zurna sesi duysa zıplamaya, çifte savurmaya başlar. Şartlanma eğitiminin tamam olduğuna inanıldığı zaman eşek güreşe çıkarılır.

Eşek güreşlerinin yapılacağı alan, deve güreşi alanının aynıdır. Deve gü-

reşlerinde olduğu gibi eşek güreşlerinin de hakemleri vardır. Eşek güreşlerinin yılın hangi aylarında düzenlendiği hakkında elimizde bilgi yok. Ancak, havalar biraz serinleyince Kasım-Nisan ayları arasında düzenlendiğini söyleyebiliriz. Önce güreşecek iki eşek sahipleri tarafından güreş alanının ortasına getirilir. Hakemin işareti üzerine sahipleri süratle yanlarından uzaklaşırlar. Davul ve zurna birden çalmaya başlar. Eşekler davul zurna sesini duyar düymaz birbirlerine kıyasıya saldırır, çifteler savururlar. Alandan kaçan veya aldığı darbeler sonucu yere yıkılan eşek mağlup sayılır.

Bir zamanlar eşek güreşleri işte böyle yapılmış...

Kurulsa aşkın buzarı kande

Benim dertlilerin dermanı de geç

Sorarlarsa bu ne sevdadır sende

Dildir arzu eder cananı de geç

Yeter zevk eyledin çok sürdün ömrü

Mekan tutsan gerek bu kara yeri

Rabbike hun vema dinike emri

Erince bilirim Subhan'ı de geç

Eli bağlı birgün divana durup

Hemen hâk-i pâ-y-i yâra yüz sürüp

Mahkeme-i ruz-ı cezaya varup

Bu Nazî şefa'at şayanı de geç